

İKTİSAT ve MALİYE

TÜRKİYENİN İHRACATINI ARTTIRABİLMEK İÇİN MİLLETLERARASI ANLAŞMALARDAN FAYDALANMA İMKÂN LARI

Prof. Dr. Besim USTUNEL

I. — GİRİŞ

Türkiye gibi iktisaden az gelişmiş bir memlekette «ihracatı teşvik» etmenin lüzum ve zarureti üzerinde uzun boylu durmaya ihtiyaç bulunmadığını zannediyorum. İktisaden kalkınmak için büyük bir gayret sarfeden her az gelişmiş ekonomide görülebileceği gibi memleketimizde de yıllardan beri ihracatımız, en zarurî ithalat ihtiyacımızı bile karşılayamayacak düşük bir seviyede kalmış bulunmaktadır. Türk Parasının Kıymetini Koruma bahanesi veya esbabı mucibesi ile paramızın dış değerinin, çeyrek asırlık bir devre içinde daima olduğundan daha yüksek bir seviyede tesbit ve idame ettirilmek istenmesi, hiç şüphesiz, memleketimizde ihracat sektörünün gelişmesini engelleyen en önemli faktörlerden biri olmuştur. Fakat, biz şimdilik ihracatın gelişmemesi ile ilgili faktörlerin tahlilini bir tarafa bırakarak son 10 yıl zarfında kaydedilen gelişmelere kısa bir nazar atfedelim:

1948 yılından bu yana bütün faaliyet sahalarında kaydedilen gelişmeleri ve bunları tesbite yarayan istatistikleri tetkik ve tahlil ettiğimiz zaman görüyoruz ki, son 12 yıllık devre içinde ihracatımızda kaydedilen gelişme nisbî olarak hem ithalatımızdaki artışlardan, hem de millî hasılamızdaki artışlardan daha az olmuştur. Diğer bir ifade ile ,bu devre içinde millet olarak ihracattan elde ettiğimiz gelir artmış, fakat bu artış diğer sahalardan elde ettiğimiz gelirlerde — yani mecmû gelirden — kaydedilen artış nisbetinde olmamıştır. Netice itibarile, ihracatımızın millî gelirimiz içindeki nisbî önemi azalmış bulunmaktadır. Halbuki, aynı devre içinde ithalâta vazedilmiş tahdit ve kontrolleri birazcık gevşetildiği yıllarda ithalatımızda kaydedilen artışlar, nisbî olarak hem

ihracatımızda, hem millî gelirimizde ulaşılabilen artışlardan daha fazla olmuştur. (*)

İthalat, ihracat ve millî gelirimizin seyri hakkında yapmış olduğumuz şu kısa müşahede de bize açıkça göstermektedir ki, memleketimiz **s t r ü k t ü r e l** anlamda bir ticaret bilânçosu açığıle karşı karşıya bulunmaktadır. İktisadî kalkınmamızın bünyeye ve mahiyetinden doğan bu «strüktüel açık» ların bertaraf edilmesi, veya hiç olmazsa azaltılması için, sadece ithalatımızı bir takım sunî metodlarla tahdit etmekle iktifa etmiyerek, ihracatımızın artmasını sağlayacak, teşvik edici bir takım tedbirlerin de alınması zarureti meydandadır.

Bilindiği gibi, bir memleketin tahakkuk ettirebileceği «kalkınma hızı» ile yapabileceği «yatırımlar» arasında belirli bazı münasebetler vardır. Yatırımlarla ithalat arasın ise yine biri direkt, diğeri endirekt yollardan olmak üzere belirli bağıntılar mevcuttur. Yani, bir memleket kalkınma hızını artırmak istediği takdirde yatırımlarını artırmak ve yatırımlarını artırdığı nisbette de ithalatını artırmak zorundadır. Şu halde, bir memleketin «kalkınma hızını» endirekt bir şekilde de olsa tayin ve tahdit eden unsur o memleketin «ithal kapasitesi» olmaktadır.

Bir memleketin «ithal kapasitesi», yani belirli bir devre içinde ithalat yapabilme imkânları — dış yardım ve krediler bir tarafa bırakılırsa — normal olarak iki önemli faktöre bağlı olarak değişebilir: (i) İhracat hacmindeki değişmeler, (ii) Ticaret-hadlerindeki değişmeler. Bu iki unsurdan birinde aleyhte bir değişme yaratmadan diğesinde lehte bir gelişme sağlamak; veya her iki unsurda birden lehte bir inkişaf kaydetmek, bir memleketin «ithalat yapma kapasitesini» artıracak ve dolayısıyla daha büyük bir hızla iktisadî kalkınmasını tahakkuk ettirmesini imkân dahiline sokacaktır.

İşte, ihracatın geliştirilmesi için hususî bir gayret sarfedilmesinin önemi burdan ileri gelmektedir.

İktisaden az gelişmiş diğeri memleketler için olduğu gibi Türkiye için de ihracatın geliştirilmesi yönünde alınabilecek çeşitli tedbirleri başlıca iki grupta toplamak mümkündür: (a) millî eko-

nomi dahilinde alınacak tedbirler, (b) millî ekonomi dışında ve beynelmilel seviyede alınacak tedbirler. İhracatı geliştirmek maksadile alınabilecek bu tedbirlerden birinci guruba girenler — yani ihraç mallarının standardizasyonu, yeni ihracat endüstrilerinin kurulması, ihracatı engelleyen mevzuatın düzeltilmesi, ihracata matuf ucuz kredi politikası, dış fiyatlara intibakın sağlanması ve bunlara benzer tedbirler — mevzuumuzun dışında bırakılmıştır. Biz burada sadece beynelmilel seviyede alınacak tedbirlerle, yani millî ekonomi dışında kalan bazı faktörleri değiştirmeye çalışarak ihracatımızı artırmanın mümkün olup olamayacağını, mümkün olacak ise buna ne dereceye kadar bel bağlanabileceğini tahlil ve münakaşa etmeye çalışacağız.

Meselenin esasına geçmeden evvel bir noktanın ehemmiyetini tekrar belirtmekte fayda mülâhaza ediyorum : İhracatın geliştirilmesi ile ilgili tedbirler, esas itibarile, daha fazla döviz geliri sağlamak, yani «ithal kapasitemizi» geliştirmek için olduğuna göre, burada önemli olan nokta sadece ihracatımızın hacminde bir gelişme sağlamak değil, aynı zamanda ticaret hadlerinde lehimize bir inkişaf sağlamak — veya hiç olmazsa ticaret hadlerinin aleyhe dönmesine meydan vermeden ihracatımızı geliştirmek — olmalıdır.

II. — İHRACATIMIZI ARTIRMAK MAKSADİLE BEYNELMİLEL SAHADA ALABİLECEĞİMİZ TEDBİRLER

Türkiyenin ihracatı neden düşük bir seviyede kalmıştır ve niçin süratli bir gelişme kaydedememiştir? Bunun sebebi acaba ihraç maddelerimizin sayı bakımından mahdut olması ve arz miktarlarının artırılmaması mıdır? Yoksa, ihraç mallarımızın istihsalini artırmak mümkündür de, sürümünü temin etmek, yani daha geniş dış piyasalar elde etmek imkânları mı yoktur? Diğer bir ifade ile, ihracatımızın düşük bir seviyede istikrar bulmuş olmasının asıl sebebi arz ve istihsal kifayetsizliği midir, yoksa dünya piyasalarında mallarımıza karşı kâfi talebin bulunamaması mıdır? Eğer iki faktörün de tesiri varsa, başlıca ihraç mallarımız bakımından bunların nisbi önemi nedir?

Bu suallere verilecek cevaplar, hiç şüphesiz, bizim burada asıl konumuzu teşkil eden «ihracatın artırılması için dışarda ne-ler yapılabilir? Beynelmilel seviyede nasıl bir politika takip edilebilir?» probleminin çözümü için son derece büyük bir önemi haiz olacaktır. İhracatımızın bugünkü seviyede kalmasının asıl sebebi istihsal ve arz imkânlarımızın mahdut oluşu ise, problemin-
düğüm noktası içerde alınacak tedbirlerle çözülebilecek ve dola-
yısile dışarda sürüm imkânlarını artırıcı tedbirler almaya lüzum kalmıyacaktır. Hâlbuki, asıl sebep istihsal kifayetsizliği değil de talep kifayetsizliği ise, o zaman dünya piyasalarında mallarımızın sürümünü artırmak için beynelmilel seviyede ne gibi tedbirler alabileceğimiz büyük bir önem kazanacaktır.

İhracatımızın düşük seviyede kalmasının hakiki sebepleri et-
raflı bir şekilde araştırılmadan, ihracatın geliştirilmesi yönünde tedbirler almak hiç de rasyonel olmayan bir politika olacaktır.

Meselâ, «tikanıklığın» esas itibarile arz cephesinden geldiği ihraç maddelerimizde, istihsalin artırılması için hiç bir tedbir al-
madan, sadece sürüm imkânlarını artırmak için bir takım beynel-
milel anlaşmalara tevessül etmek, bize önemli sayılabilecek bir fayda sağlamazken, öte yandan bir takım masrafları veya fedakâr-
lıkları göze almayı icap ettirerek memleketi zarara sokabilir. Yi-
ne aynı şekilde, esas tikanıklığın talep cephesinden neşet ettiği bir ihraç malının sadece istihsalini teşvik edip, sürümünü artır-
mak için hiç bir şey yapmamak, benzer sebeplerle millî ekono-
minin zararına olabilir. Çünkü, bu takdirde de artan istihsalin sa-
tılabilmesi için ihraç fiyatlarımızda büyük fedakârlıklar yapmak zorunda kalınacak ve dolayısile bahis konusu istihsal artışından Türkiye'den ziyade bu malları ithal eden memleketler faydalan-
mış olacak ve neticede «ticarethadleri» aleyhimize dönmüş ola-
caktır.

Bu misaller de gösteriyor ki ihracatın geliştirilmesi ve bu ka-
naldan sağlanan döviz gelirlerimizin artırılabilmesi için takip edi-
lecek politikanın ve alınacak tedbirlerin etraflı bir şekilde hazır-
lanacak etüdlere dayanması gerekmektedir. Lüzumunu belirtme-
ye çalıştığımız bu araştırmaların burada yapılması bahis konusu olamayacağına göre, biz bu hususta mevcut bilgilere dayanarak ve daha ziyade genel prensipler çerçevesi içinde kalarak «ihracatı-
mızın geliştirilmesi için dışarda ne gibi tedbirler alınabileceği» meselesini tahlile çalışacağız.

Genel olarak, bir memleketin ihracatını artırmak veya daha büyük bir istikrar kazanmasını sağlamak maksadile başvurabileceği «dış tedbirler» iki gurupta mütalâa edilebilir: (i) **H u s u s î** veya özel mahiyette tedbirler, (ii) **U m u m î** veya genel mahiyette tedbirler. Bunlardan birinci guruba girenler muayyen bir veya bir kaç ihraç malının, mahdut bir kaç alıcı memlekette sürümünü artırmak için alınan tedbirlerdir. İkinci guruba girenler ise her türlü ihracatın teşviki ile ilgili umumî mahiyette tedbirlerdir. Birinci guruba giren tedbirler arasında bilhassa şunları sıralamak mümkündür:

- I. — a. Önemli bazı ihraç maddeleri için milletlerarası «**m a d d e a n l a ş m a l a r ı**» yapmaya çalışmak. (Milletlerarası Buğday Anlaşması misalinde olduğu gibi).
  - b. Bazı ihraç malları için iki taraflı «**t a k a s a n l a ş m a l a r ı**» na girişmek.
  - c. İthalatçı memleketlerde «**noksan rekabet piyasalarının**» mevcut olduğu tesbit edilen ihraç malları için «**pazarımızı genişletici**» veya «**yeni pazar yaratıcı**» reklâm kampanyasına girişmek.
  - d. Gümrük tarifelerini yüksek tesbit etmiş olan alıcı memleketlerle «**tarife pazarlığına**» girişmek.
  - e. İhracat tıkanıklığının sebebi alıcı memleketlerin miktar tahditleri vazetmesi ise bu tahditatın gevşetilmesi veya kaldırılması için «**liberasyon**» anlaşması yapmaya çalışmak.
- Mahdut bir kaç maddeyi ilgilendiren bu tedbirler yanında, ihracatın tümünü ilgilendiren **g e n e l m a h i y e t t e** tedbirler olarak da şunlar akla gelebilir:

- II. — f. Genel ticaret ve tediye anlaşmaları yapmak.
- g. Serbest Ticaret Sahaları veya gümrük birlikleri kurmak veya kurulanlardan birine katılmak.

Yukarıda sıraladığımız tedbirlerden bilhassa birinci guruba girenleri tatbik sahasına koymak ve bunlardan önemli sayılabilecek sonuçlar elde etmek, bugünkü milletlerarası anlaşmalar ve müesseseler muvacehesinde cidden çok güçtür. Meselâ, iki taraflı tarife pazarlığına girişmek veya liberasyon anlaşması yapmak G A T T üyesi memleketler bakımından adeta imkânsızdır. Çünkü, G A T T anlaşmasının esas prensipleri, âkit devletler ara-

sında diskriminasyona yol açacak tatbikata müsaade etmemektedir. Binaenaleyh, iki devletin kendi aralarında karşılıklı müzakereler ve pazarlıklar neticesinde birbirlerinin mallarına uygulamaya karar verecekleri indirilmiş gümrük tarifeleri «en fazla mazarı müsaade devlet» kaydına istinaden bütün GATT üyelerine de teşmil edilmek zorunda kalacaktır. Bu durumda, rakiplerine karşı imtiyazlı bir durum elde etmesine imkân olmadığını gören iki memleketin böyle bir anlaşmaya girişmeyecekleri bedihidir.

Daha ziyade Demir Perde memleketleri ile yapılabilen «takas anlaşmaları» bazı ihraç mallarının diğer piyasalarda satılamayan kısımlarının sürümünü temin edebilir ise de, bu hususta da fazla ileri gidildiği takdirde ticaretin normal mecrasını değiştirmesi ve ticaret hadlerinin memleket aleyhine dönmesi ihtimalleri artmaktadır.

Önemli ihraç maddelerimiz için «beynelmilel emtea anlaşmaları» yapmaya çalışmak bu sahadan elde edeceğimiz döviz miktarının az çok istikrara kavuşmasını ve istihsal seviyemize paralel olarak artmasını sağlayabilir. Meselâ, tütün, kuru meyveler ve krom için böyle bir politika müsbet neticeler verebilir. Yalnız, bu nevi anlaşmaları yapabilmek için aynı maddenin başlıca müstahsil ve ihracatçısı olan diğer memleketler ile belli başlı ithalatçı memleketleri bir araya getirmek ve onları bizim de menfaatlerimize uygun düşecek bir takım şartlar üzerinde birleştirebilmek lâzımdır ki bunun kolay kolay temin edilemeyeceğini itiraf etmek lâzımdır.

Bazı ihraç mallarımızın sürümünü artırmak için dış piyasalarda «r e k l â m» yapılmasına gelince, bunun da hiç şüphesiz bir takım şartları olacaktır. Bu kanaldan ihracatın teşviki her şeyden evvel muayyen mallara münhasır kalacak ve rastgele bir ihraç malına tatbik edilemeyecektir. Meselâ, ithalatçı memlekette endüstrinin ham maddesi olarak kullanılan pamuk, krom, bakır ve manganez gibi ihraç mallarımızda buna imkân yoktur. Hattâ tütün ve kuru yemiş gibi nisbeten az bir transformasyona tâbi tutulduktan sonra müstehlike arzedilen maddelerde dahi reklâm sayesinde sürümü artırma imkânları mahduttur. Ancak doğrudan doğruya yabancı müstehlike sunulabilen mal ve hizmetlerimizin sürümünü reklâm vasıtasile artırabiliriz, o da bir şartla : eğer bahis konusu mal veya hizmet piyasasında tam rekabet şartları carî değil ise ve dolayısıyla durum kalite ve fiyat farklılaştırılmasına müsait bulunuyor ise.

Bu bakımdan, bugün için Türkiye'nin bu tedbiri kullanarak ihracatını artırabileceği en müsait sektörler olarak bilhassa taze meyve ve sebze ihracatı ile turizmi zikredebiliriz.

Çok taraflı **t i c a r e t** ve **t e d i y e** anlaşmaları yaparak ihracatı geliştirmek bakımından da Türkiye bu sahada mevcut milletlerarası anlaşma ve müesseseleri koydukları kayıtlara uymak zorundadır. Milletlerarası Para Fonu (I.M.F.), Avrupa Anması (E.M.A.) ve GATT anlaşmalarına imza koymuş bir memleket olarak Türkiye bunların koyduğu kaidelere riayet etmek şartıyla, ihracatında artış temin edici diskriminatif bir ticaret ve te-diye anlaşması imzalayamayacağına göre bu sahadan da fazla bir şey beklememek lâzımdır.

Binaenaleyh, yukarda sayılan tedbirlerden sadece biri, yani «gümrük birlikleri» veya «serbest ticaret sahaları» tesisi veya kurulanlardan birine, girilmesi, ihracatın geliştirilmesi için diskriminasyona imkân veren hâl çareleri olarak kalmaktadır. Filhaki-ka, GATT anlaşması gümrük tarifelerinde veya ticarî tahdidatta hiç bir yükseltmeye veya farklı tatbikata müsaade etmediği hâlde, **t a m** manasile bir **g ü m r ü k b i r l i ğ i** tesisine karar veren âkit devletler için buna müsaade etmektedir. Aynı istisna, **s e r b e s t t i c a r e t s a h a l a r ı** kuran memleketlere de tanınmaktadır. Zaten, hâlen Avrupa İktisadî Câmiası adı ile altı Avrupa memleketi arasında kurulan gümrük birliği (E E C, yani Avrupa Müşterek Pazarı), ve Yediler tarafından tesis edilen Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi (EFTA) G A T T anlaşmasında der-piş edilen bu imkânlardan faydalanarak kurulabilmiştir.

Türkiye'nin ihracatını artırabilmek için kendi komşuları ile — meselâ **CENTO** çerçevesi içinde veya **Balkanlarda** yahut **Akde-niz Bölgesine** dahil devletler arasında — yeni bir takım «gümrük birlikleri» tesis edebilme imkânları belki mevcut olabilir. Fakat, biz bu ihtimalleri **tahakkuku hem güç, hem geç olan** ihtimallerden sayarak bir tarafa bırakabiliriz; ve daha ziyade mevcut ikti-sadî birleşmelerden birine ve bunlardan da bilhassa Avrupa Müş-terek Pazarına katılması hâlinde ihracatının gelişmesi imkânları üzerinde durabiliriz.

III. — MÜŞTEREK PAZAR VE İHRACATIMIZIN GELİŞMESİ İMKÂN LARI

Bilindiği gibi, Avrupa Müşterek Pazarı 1957 Martında Roma'da imzalanan bir anlaşma ile ve altı devlet arasında kurulması kararlaştırılmış bulunan bir gümrük birliğidir. Kurucu üyeleri Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Lüksemburg ve Hollanda olan bu birliğe Yunanistan ile Türkiyenin «ortak üye» olarak girmesi muhtemeldir.

Roma Anlaşmasının kabul ettiği intikâl devresine göre normal olarak üye memleketler üç safhada ve 12 yıl içinde birbirlerine karşı gümrük indirimlerini ve miktar tahditlerinin kaldırılması işini bitirmiş ve ayrıca müşterek dış tarifeye intibakı tamamlamış olacaktırlar. Yunanistan ve Türkiye için uzatılmış bir intikâl devresi — daha doğrusu evvelâ 10 yıllık bir hazırlık devresini takip edecek olan 12 yıllık bir intikâl devresi — düşünülmektedir. Fakat, bu müstakbel «ortak üyelerin» yeni Yunanistan ile Türkiyenin ihraç malları için uzatılmış değil, bilâkis «hızlandırılmış» bir intikâl devresi talep edilmektedir.

Fakat, daha ziyade kısa devreli problemler olan bu intikâl safhasının hususî rejimini bir tarafa bırakarak, bu devre sonunda Müşterek Pazar'ın getireceği normal ve devamlı rejimi ele almamız ve bu rejim içinde Türkiyenin ihracatında nasıl bir gelişme temin edilebileceğini incelememiz gerekir.

Roma Anlaşması ile Altılar arasında tam bir gümrük birliği kurulmasına karar verilmiş olduğunu biraz evvel ifade etmiş bulunuyoruz. Bunun manası, şüphesiz, şu olmaktadır :

a. Üye memleket bütün mal ve hizmet mübadelelerinde tatbik ettikleri gümrük vergilerini ve onun gibi tesir edebilecek diğer vergilerini kaldırmayı, ayrıca birbirleri ile olan ticaretlerini miktar tahditlerinden muaf tutarak tamamen libere etmeyi taahhüt etmektedirler,

b. Üye memleketler birlik dışından, yani üçüncü memleketlerden yapacakları ithalata aynı gümrük ve ticaret rejimini tatbik etmeyi, yani müştereken tesbit edilecek bir «dış tarifeye» uymayı da ayrıca taahhüt etmektedirler.

Bilhassa bu ikinci husus «gümrük birlikleri» ni «serbest ticaret bölgeleri» nden ayıran en önemli noktayı teşkil eder. Meselâ, O E E C'nin yedi üyesi tarafından kurulan ve EFTA adı verilen serbest ticaret bölgesine dahil memleketler için müşterek bir dış tarifeye uymak mecburiyeti bahis konusu değildir; her üye memleket, üçüncü memleketlerden yapacağı ithalata kendi gümrük tarifelerini tatbik etmekte serbesttir. Avrupa İktisadî Câmiası, yani E E C'de ise üye memleketler müşterek dış tarifeye uymak zorundadır.

Hiç şüphesiz, bu son temas ettiğimiz mükellefiyet birbakıma bazı üyelerin ithalatını daha pahalıya elde etmesine ve dolayısıyla ticaret hadlerinin aleyhe dönmesine sebep olurken bir taraftan da bazı üyelerin ihraç malları için munzam bir himaye sağlayacaktır. Üyeler arasında gümrük resimlerinin sifıra indirilmesinin sağlayacağı **d i s k r i m i n a s y o n a** inzimamen, dış tarifinin yüksek tesbit edilmesi hâlinde üye memleketler ihracatının kavuşacağı imtiyazlı durum, **ü y e l e r** için birliğe katılmaktan sağlanacak faydaların esas kaynağını teşkil eder. Şu halde, böyle bir iktisadî entegrasyondan her üyenin sağlaması muhtemel menfaatlerin ne mikyasta olacağı, aşağı yukarı birlik içinde onun ihraç mallarına temin edilecek imtiyaz derecesine — tenik terimi ile **d i s k r i m i n a s y o n h a d d i 'n e** — bağlı olacaktır.

Avrupa Müşterek Pazarı'nın esasları hakkındaki bu kısa izahatımızdan sonra asıl meselemize dönelim ve Türkiye bu birliğe katıldığı takdirde ihracatını geliştirmek bakımından ne gibi **m u n z a m i m k â n l a r** sağlayabilecektir onu tahlile çalışalım.

Meselemizi iki kısımda mütalâa etmek mümkündür. Evvelâ, **g e n e l** olarak Müşterek Pazar üyeliğinin ihracatımızın **tümü** üzerinde ne yönde tesir edebileceği; bilâhare, **s p e s i f i k** plânda olmak üzere, başlıca ihraç mallarımızın teker teker durumlarının ne olacağı meselesi üzerinde durulabilir.

A — GENEL OLARAK Müşterek Pazar Karşısında

İhracatımızın Durumu

Müşterek Pazara üye olmanın Türkiyenin ihracat imkânlarını artırmak bakımından ne gibi tesirler husule getirebileceğini **g e n e l o l a r a k** mütalâa ettiğimiz zaman görüyoruz ki bu tesirlerin **m ü s b e t** olması için çeşitli sebepler mevcuttur. Di-

ğer bir ifade ile, Türkiye Müşterek Pazara üye olduğu takdirde, bu bölgeye yapabileceği ihracat hacminde — ve muhtemelen yekûn ihracatında da — bir gelişme sağlayabilecektir. Böyle bir gelişmenin beklenmesini şu sebeplere istinaden izah edebiliriz :

(i) Esas itibarile Müşterek Pazarı teşkil eden memleketler **dış ticaretleri en süratli gelişen memleketler arasındadır.** Birliğin kurulmasından sonra bu bölgenin ithalat ihtiyaçlarının daha da büyük bir hızla gelişeceği tahmin edilmektedir.

(ii) Türkiyenin bu bölgeye yaptığı ihracat E E C memleketlerinin yekûn ithalatları arasında çok **düşük bir nisbeti** teşkil etmektedir.

Binaenaleyh, rakiplerimize nazaran bizim ihraç mallarıza tatbik **edilecek ufak bir diskriminasyon bu nisbetin büyük mikyasta artmasını** ve dolayısıyla ihracatımızın süratle gelişmesini sağlayabilecektir. (Bak Tablo: II)

(iii) Son on senelik dış ticaret rakamları bize açıkça gösteriyor ki Müşterek Pazar memleketlerine **yaptığımız ihracat, yekûn ihracatımız içinde % ortalama % 35 gibi önemli bir mevki işgal etmektedir.** Binaenaleyh, Müşterek Pazar memleketlerinin yekûn ithalatları içinde nisbî önemi düşük olan Türkiyeden yapılan ithalatın, yine nisbî önemi fazla değişmemek şartile kaydedeceği bir kaç puvalık bir artış Türkiyenin ihracatında çok önemli sayılabilecek bir inkişafı ifade edecektir. (Müşterek Pazarın ihracatımız içindeki önemi için bak : Tablo III).

Genel olarak Müşterek Pazar üyeliğinin Türkiyenin ihracatı üzerinde müsbet teislrer husule getirmesi ihtimallerini izah eden yukardaki üç argüman yanında, bir de bu tesirlerin çok kuvvetli olmaması ihtimalini düşündüren sebepler mevcuttur. Türkiye'nin ihracatını geliştirmek bakımından Müşterek Pazar üyeliğinden çok şeyler beklememesini bize telkin eden bu sebepleri yine üç noktada etrafında toplamak mümkündür :

(i) Gerek hâlen ihraç etmekte olduğumuz başlıca maddeler, gerek ilerde inkişaf ettirmeyi düşündüğümüz ihracat kalemlerimiz bakımından en önemli rakiplerimiz, yani Yunanistan ve İtalya, zaten birliğin üyesi durumundadırlar. Binaenaleyh, üyeler arasında gümrük resimlerinin indirilmesinden dolayı ihracatımızın kavuşabileceği imtiyazlı

durum pek de fazla olmayacak, Türk ihracatçısı bölge içinde yine her zamanki rakipleri ile karşı karşıya kalacaktır.

- (ii) Diğer taraftan, Altılar arasında hâlen tesbit edilmiş olan «müşterek dış tarife»nin mahiyeti icabı Türkiye'nin ihracatı üçüncü memleketlere, yani üye olmayanların rekabetlerine karşı da kâfi derece himaye edilmiş olmayacaktır. Nitekim, Altılar dış tarifeyi tesbit ederken, kendi ihtiyaçlarına ve iktisadî bünyelerine uygun olarak birçok ziraî mahsullerin, ham maddelerin ve maden cevherlerinin gümrük hadlerini sıfır veya sıfıra çok yakın bir seviyede tesbit etmiş bulunmaktadırlar.

Esas itibarile sanayileşmiş ülkeler olan Müşterek Pazarın kurucu üyeleri birleşme neticesinde içerde hayat pahalılığına yol açmış ve dışarda sınaî mahsullerinin rekabet imkânlarını zayıflatmamak için hem halkın gıda maddelerine, hem de sanayiın ihtiyacı olan ham maddelere gümrük resmi koymamayı tercih etmişlerdir. Bu durum karşısında, ihraç maddelerinin ekserisi ziraî mahiyette ham maddelerden veya madenlerden ibaret olan Türkiye'nin Müşterek Pazara üye olmaktan sağlayacağı «diskriminasyon haddi» nin çok düşük olacağı kolayca tahmin edilebilir. Nitekim ihracatımızın % 98 ini kapsayan 130 kalem eşya içinde ancak 15 madde için % 20 nin üstünde bir dış gümrük tarifesi tesbit edilmiş bulunmaktadır. Aynı listede % 10 nun üstünde ve % 20 nin altında himayeye mazhar olan maddelerin sayısı 20 den azdır; buna mukabil 40 madde için % 2 - % 9 himaye derpiş edilmiştir, 55 madde için ise dış tarife sıfır veya sıfıra çok yakındır. (Başlıca ihraç mallarımızın E.E.C. içinde tabi olacağı gümrük rejimi ve halihazır durum hakkında bakınız: Tablo. IV).

Müşterek Pazarın dış tarifesi esas itibarile sanayi mamûlleri için munzam himayeler sağlayan, ham maddeleri ve ziraî mahsulleri himayesiz bırakan bir gümrük rejimini derpiş ettiğine göre ve Türkiye'nin bugün için sınaî mamûller ihraç eden bir memleket olması henüz bahis konusu olamayacağına göre Müşterek Pazar üyeliğın genel olarak Türkiye'ye temin edeceği munzam ihracat imkânlarını fazla mübalâğa etmemek lâzımdır. Kaldı ki, Roma

Anlaşmasının ortaya çıkardığı müşterek pazar» daha ziyade «sinaî mamûller için» tasarlanmış bir müşterek pazar olup, ziraat açıkça bunun dışında bırakılmış ve ileride müşterek bir ziraat politikasının tesbit edileceği esası kabul edilmiştir. Bu da gösteriyor ki ziraî mahsuller için tam manasile serbest rekabet esasına dayanan müşterek bir pazar yaratılmak istenmemiştir.

- (iii) Türkiye'nin, Müşterek Pazara üye olduğu takdirde ihracatında kaydedebileceği gelişmelerin mahdut seviyede kalmasını icabettirecek bir diğer sebep de, hâlen tesbit edilmiş olan **dış tarifinin G A T T çerçevesi içinde pazarlık mevzuu edilirken Altılar tarafından kolaylıkla fedakârlık yapılacak ve indirime tâbi tutulacak olanların daha ziyade bizi ilgilendiren maddeler olması ihtimalidir.** Bu husustaki tahminleri kuvvetlendiren sebeplerden bir kısmı, kurucu üyelerin bilhassa hammadde ve gıda maddelerinde himayeden ziyade ucuzluğa ehemmiyet vermeleri ile ilgilidir; bir kısmı da, üçüncü memleketlerin ekseriyetinin ziraî mahsuller ve ham maddeler müstahsili ve ihracatçısı olmaları ile ilgilidir.

Müşterek Pazarın yaratacağı diskriminasyondan zarar göreceğ olan G A T T üyesi memleketler arasında Latin Amerika memleketleri ve Sterling Bölgesine dahil ülkeler ve hattâ Amerika Birleşik Devletlerinin, günün birinde Altılarla tarife pazarlığına oturdukları zaman, evvelâ tütün ve benzeri maddeler üzerindeki yüksek gümrük resimlerinin indirilmesini talep etmeleri kuvvetle muhtemeldir.

Ihracatımızın tümü üzerinde Müşterek Pazar üyeliğinin muhtemel tesirleri bakımından yukarıda verdiğimiz izahat da göstermektedir ki, Türkiye Müşterek Pazara üye olduğu takdirde, hâlen kendisi için büyük bir önemi haiz olan bir bölgede, her gün biraz daha büyük bir hızla gelişen geniş bir pazara kolayca hülûl etmek imkânlarına kavuşacaktır. Türkiyenin bu bölgeye yapacağı ihracatta kaydedilmesi mümkün gelişmeleri tahdit edici bazı faktörlerin mevcut olduğu kabul edilse bile tahakkuk ettirilebilecek munzam ihracat imkânlarının Türkiye çapında bir memleket için önemli sayılabileceği kabul edilebilir.

Yalnız, bu son ifademizi bir hususta kalifiye etmemiz icabedecektir: Yukarıdaki tahlillerimiz bize Türkiye'nin Müşterek Pa-

zara üye olması hâlinde sadece yeni bir takım sürüm imkânları elde edeceğini göstermektedir. Bunun, Türk ihracatında topyekûn bir artışı mı icab ettireceği yoksa, sadece ihracatımızın bölgeler arasındaki dağılımının değişmesi manasına mı geleceği bu tahlillerle tesbit edilmiş olmamaktadır. Şüphesiz, nazari olarak her iki ihtimal de variddir. Eğer yeni sürüm imkânları karşısında ihraç mallarımızın istihsal ve arz miktarlarını artırabilirsek, eski ihraç piyasalarımızı kaybetmeden Avrupa'nın artan ihtiyaçlarını karşılayabiliriz ve dolayısıyla net bir ihracat artışı sağlayabiliriz. Aksi hâlde, yani ihraç mallarımızın istihsal ve arz miktarlarında önemli sayılabilecek artışlar sağlayamazsak, Müşterek Pazar üyeliğinin bize sağladığı munzam imkânlar ve imtiyazlar sadece veya daha ziyade diğer bölgelere yapmakta olduğumuz ihracatın azalması pahasına elde edilmiş olan ve net bir ihracat artışı manasına gelmeyen bir takım gelişmelerden ibaret kalacaktır.

Müşterek Pazar üyeliğinin ihracatımız üzerinde yapması muhtemel **g e n e l m a h i y e t t e k i** tesirler ile ilgili tahlillerimizi şimdilik burada keserek, aynı üyeliğin başlıca ihraç maddelerimiz bakımından ne gibi tesirler husule getirebileceğini daha yakından incelemeye çalışalım:

B. — SPESİFİK OLARAK Müşterek Pazarda Başlıca İhraç Maddelerimizin Durumu

Belli başlı ihraç maddelerimizin Müşterek Pazar rejimi içinde nasıl bir gelişme imkânına kavuşabileceği hususu daha etraflı bir tetkike tâbi tutulduğu takdirde, yukarıda yapılan **genel mahiyetteki** müşahedelerimizde ve bu müşahedelerden çıkardığımız neticeler üzerinde bazı değişiklikler yapmamız icab edebilir. Bu değişikliklerin, hiç şüphesiz, bir kısmı müsbet yönde olacaktır, bir kısmı da menfi yönde.

1 — T ü t ü n :

Müşterek Pazar dış tarifesinde tütün için tesbit edilmiş bulunan vergi nisbeti bir hayli yüksektir. Yaprak ve toz tütün için % 30 nisbetinde **a d v a l o r e m** gümrük resmi tesbit edilmiş, ayrıca yaprak tütüne münhasır olmak üzere minimum ve maximum **s p e s i f i c** gümrük hadleri vazedilmiştir (Min. Sp. 100 kg./29 dolar; Max.Sp. 100 kg./42 dolar). İtiraf etmek lâzım gelir ki, bu gümrük hadleri memleketimiz ihracatına Müşterek Pa-

zar içinde kâfi derecede himaye sağlayabilecek ve bizi dışarda kalmış olan rakiplerimize karşı oldukça imtiyazlı bir duruma sokmuş olacaktır.

Bu şartlar altında Türk tütünlerinin birlik dışında kalan ihracatçı memleketler aleyhine olmak üzere bu piyasadaki nisbî payını artırması beklenebilir. Tablo: V-a'da da görülebileceği gibi, 1952 - 59 arasında EEC memleketlerinin mecmû tütün ithalatının ortalama olarak ancak % 9 unu temin eden Türkiye, ilerde kendi tütünleri için sağlanacak imtiyazlar sayesinde bu bölgeye yapacağı ihracatı hem miktar olarak mutlak manada, hem de nisbî olarak artırabilir.

Ancak, tütün hususunda dahi fazla iyimser olmamız gerektiğini bize ihtar eden bazı faktörlerin mevcut olduğu da unutulmamalıdır. Şöyle ki :

- (i) Tütün ihracatı bakımından en büyük iki rakibimiz olan U.S.A. ile Yunanistan'dan biri — yani Yunanistan — zaten bizimle birlikte Müşterek Pazara üye olmaktadır. Diğerinin, yani Amerika Birleşik Devletlerinin ise, tütüne konan gümrük resminin % 30 olarak tesbit edilmesine daha şimdiden itiraz ederek, indirilmesi yönünde tazyiklere başladığı bilinmektedir.
- (ii) Kaldı ki, gümrük resminin % 30 olarak muhafaza edildiği farzedilse ve genişleyen Avrupa piyasasında Yunanistanla birlikte Türkiyenin de daha fazla tütün satabileceği kabul edilse bile, tütün talebindeki artışların bir fiyat meselesi olmaktan ziyade, bir kalite meselesi ve tiryakilik, alışkanlık meselesi olduğu bilinmektedir. Müşterek Pazar memleketlerinin bilhassa 1955'den bu yana tütün ithalatı süratle artmasına mukabil, Türkiyeden aldıkları tütünlerin hem miktar, hem nisbet olarak azalması da göstermektedir ki bu memleketlerde Türk tipi tütünlere, başka kalitedeki tütünlere doğru bir talep kayması mevcuttur. Müstehlik tercihlerindeki değişmelerden ileri gelen bu talep kaymasını önleyecek ve hattâ tersine çevirecek bir takım tedbirler alınmadığı takdirde, sırf gümrük farkının tevliid edeceği fiyat farklarının Türkiyeye Müşterek Pazar içinde emin ve her gün biraz daha genişliyen bir tütün piyasası temin edebileceği kolay kolay iddia edilemeyecektir.

- (iii) Diğer taraftan, daha evvel de belirttiğimiz gibi, Müşterek Pazara yapacağımız ihracatta kaydedilecek artışların Türkiye bakımından net bir ihracat artışı olabilmesi için diğer sahalara yapılan ihracatın azalması pahasına elde edilmiş bir artış olmayıp, istihsal artışı ile karşılanmış olması lâzımdır. Bu bakımdan tütün'ün Türkiye'deki istihsal şartlarını etraflı bir şekilde incelemek ve kaliteden fedakârlık yapmamak şartile istihsal miktarlarını ne kadar artırabileceğimizi ve bu istihsal artışının maliyet fiyatlarında ne nisbette bir artışa sebebiyet verebileceğini % 30'dan fazla maliyet artışına ulaşmadan istihsalin nekadar artırılabilirliğini tesbit etmemiz lâzımdır.

Mamafih, bu tetkikler neticesinde tütün istihsalimizin fazla elastikiyeti haiz olmadığı tesbit edilse bile, % 30 luk bir himaye sayesinde Müşterek Pazar bölgesine yapacağımız daha büyük mikyastaki satışlardan sonra, diğer bölgelere satmak zorunda kalacağımız tütün miktarı azalacağı için, pazarlık kudreti bakımından daha iyi bir duruma geçerek diğer piyasalarda da daha müsait fiyatlarla satış yapabiliriz. Bu takdirde ihracat hacmimiz artmasa bile, ticaret hadleri lehimize dönmüş olacağı için döviz gelirlerimiz bir miktar artmış olacaktır.

2 — P a m u k :

Pamuk, mecmû ihracatımız içinde ehemmiyet derecesi itibariyle tütünden sonra gelen önemli bir ihraç maddemizdir. Aynı madde, komşumuz Yunanistanın da ihracatında başta gelen ihraç malları arasındadır. Bu önemli ihraç malının Müşterek Pazar bölgesine satılan kısmı bizde de Yunanistanda da yekûn pamuk ihracatının % 70 inin üstündedir. Bu da gösteriyor ki Müşterek Pazar bölgesi pamuk ihracatı bakımından her iki memleket için de ihmal edilemeyecek derecede önemli bir pazar teşkil etmektedir.

Diğer taraftan, E E C memleketlerinin her yıl büyük bir süratle artan pamuk ihtiyaçlarının, Türkiye ancak % 4 kadarını, yani gayet cüzî bir miktarını temin edebilmektedir. (Bak: Tablo. V-b) Binaenaleyh, bu bilgilerin ışığı altında, ilk nazarda öyle zannedilebilir ki, Türkiye Müşterek Pazara üye olduğu takdirde pamuk ihracatında çok büyük bir gelişme sağlayabilecektir. Hâlbuki, durum hiç de böyle bir netice çıkarmaya müsait değildir. Çünkü :

- (i) Müşterek Pazar memleketlerinin tesbit etmiş oldukları «müşterek dış tarife» de pamuk için konmuş olan gümrük resmi % 0'dır. Hâlen her memleketin uyguladığı ferdî gümrük tarifeleri de — % 6,8 ile İtalya müstesna — hepsinde % 0'dır. Binaenaleyh, ne üyeler arası gümrük indirimlerinden dolayı ticaret hacminin genişlemesi, ne de dışarda kalmış bulunan rakiplerin yerini almak suretile ihracatın artması bahis konusu olabilecektir. Diğer bir ifade ile, pamuk ihracatının gelişmesi bakımından Türkiyenin Müşterek Pazara üye olması ile olmaması arasında hiç bir fark bulunmayacak, yani üyelik Türkiye'ye hiç bir munzam hak veya imkân sağlamıyacaktır.
- (ii) Kaldı ki, dünya pamuk piyasası bugün için en çok gelişen piyasalardandır ve ihraç edecek pamuğumuz olduğu takdirde, dünya piyasası fiyatlarına uymak şartıyla, herhangi bir memlekete pamuklarımızı kolayca satabiliriz. Oysaki, pamuk ihracatı bakımından bizim problemimiz piyasa darlığı değil, istihsal kifayetsizliğidir. Bu problemin çözümü ise içerde alınacak tedbirlere bağlıdır, yoksa Müşterek Pazar üyeliğine değil.

3 — Y ü n , T i f t i k , K e ç i K ı l ı ve B e n z e r i

M a d d e l e r :

Biraz evvel «pamuk» için söylediklerimiz, ihracatımız içinde onun kadar önemli bir yer işgal etmemekle beraber yine de ehemmiyetli sayılabilecek bazı maddeler için aynen tekrarlanabilir. Bunlar arasında, «müşterek dış tarife» gümrük resmi % 0 olarak tesbit edilmiş olan y ü n , t i f t i k ve k e ç i k ı l ı başta olmak üzere sayısı kırkı aşan ziraî vehayvanî mahsuller yer almaktadır. Zaten çoğunun istihsal ve arzı elastik olmayan bu maddelerin Müşterek Pazar içinde hiç bir munzam himayeye mazhar olmaması, Türkiyenin hiç olmazsa bir miktar fiyat yükselişi sağlayarak ticaret hadlerini lehe çevirmesine bile imkân vermiyecektir.

4 — K u r u M e y v e l e r (İ n c i r ve Ü z ü m) :

Kuru incir ve üzüm ihracatımızın geliştirilmesi bakımından, Müşterek Pazar üyeliğinin bize sağlayacağı imkânlar, bir dereceye kadar tütün için bahis konusu olan imkânlara benzer. Zira, burada da — tütündeki kadar olmasa bile — dış gümrük tarifesi bi-

raz yüksek tutulmuştur. (Kuru incir için % 10, kuru üzüm için % 9).

Diğer taraftan, bu sahadan elde edilecek munzam imkânların tütün için bahis konusu olabilenden de daha az olmasını icab ettiren çeşitli sebepler düşünülebilir. Bu sebeplerden biri Yunanistan ile Türkiye'nin bir arada bu bölgeye yaptıkları ihracatın, bu memleketlerin aynı mallardan yaptıkları ithalatın yekûnu içinde esasen önemli bir yer tutmakta olmasıdır; bir diğer sebep ise bu bölgenin muhtelif maddelerden talep edeceği miktarların müstakbel artışları hakkında yapılan tahminlerden de anlaşılacağı üzere üzüm ve incir talebinin büyük bir inkişaf göstermek ihtimali bulunmayışıdır. (Bak : Economic Survey for Europe, 1957, U.N.Publ.)

Şu hâlde, Türkiye Müşterek Pazara üye olmakla, kuru meyveler ihracatında bir gelişme sağlayabilecek ve bu gelişme, mecmû istihsal miktarlarının artışı sağlanabildiği takdirde ihracat hacminde net bir artış şeklinde tezahür edecek; aksi takdirde, ticaret hadlerinin bir miktar lehe dönmesi şeklinde tezahür edecek; fakat, her iki şıkta da, bu yoldan elde edilecek munzam menfaat çok önemli olmayacaktır denebilir.

5 — Fındık, Fıstık v.s. :

Yine önemli ihraç maddelerimizden sayılan fındık, antep fıstığı ve benzeri maddeler için Müşterek Pazar üyeliğinin sağlayacağı munzam gelişme imkânlarına gelince. Müşterek dış tarifede Antep fıstığı için % 2, fındık için % 4 gibi gayet düşük bir vergi haddi derpiş edildiğine göre, üyeliğin sağlayacağı munzam imkânlar pek te parlak olmayacaktır denebilir. Gerçi, bu sahada başlıca rakimiz olan İspanyanın dışarda kalmış olması durumu biraz değiştirir ise de İspanya'nın bu % 4'lük farkı telâfi edici bir fiyat politikası takip etmesi hâlinde — veya Müşterek Pazara onun da ortak üye olması hâlinde — Türkiye'nin bu sahadan da munzam bir menfaat sağlaması son derece güçleşecektir.

6 — Madenler (Krom, Bakır, Manganez, v.s.) :

İhracatımızın önemli bir kısmını teşkil eden Krom, bakır, manganez ve benzeri madenlerin Müşterek Pazar içinde tâbi olacağı rejim, yine Türkiye'nin üyelikten munzam bir menfaat sağlamasına imkân vermiyecek bir şekilde tesbit edilmiş

bulunmaktadır. Yani, Avrupa sanayiinin ham maddesini teşkil eden bu maddeler için müşterek tarifede gümrük resmi yine % 0 olarak tesbit edilmiş bulunmaktadır. Buna göre, pamuk için söylediğimiz argümanları burada da tekrarlıyabiliriz.

7 — İstikbal Vadeden Bazı İhraç Mallarımız:

Eskiden beri ihracatımızda önemli bir yer işgal etmiş bulunan başlıca ihraç mallarımızın Müşterek Pazar karşısındaki durumları ile ilgili tahlillerimizi burada bitirerek, biraz da bugüne kadar ihracatımız arasında önemli bir yer işgal etmemekle beraber, bundan sonra gelişme imkânları vadeden bazı ihraç maddelerimiz üzerinde duralım. Bilindiği gibi, bunların başında taze meyve ve sebzeler, et ve balık, ve turizm endüstrisi gelmektedir.

(i) Taze Meyveler:

Taze meyva ihracatı bakımından en çok istikbal vadeden ihraç mallarımız, bilindiği gibi, narenciye mahsulleridir ve Antalya Projesi mucibince bunların istihsal ve ihracatını artırmak için bir takım tedbirler alınmaktadır. Müşterek Pazar içinde bu mahsullerimizin satışı bakımından bir takım avantajlar sağlayabileceğimiz kolayca tesbit edilebilir. Zira, bunlar için müşterek tarifenin vazettiği gümrük resmi % 8 ilâ % 20 arasında değişmektedir. (Limon için % 8, Portakal % 15,2, Mandalin % 20). Fakat, şunu hemen söyliyelim ki Müşterek Pazar memleketlerinin taze meyve ihtiyaçlarının önemli bir kısmını temin eden rakiplerimiz de bölge dışında değil, içinde bulunmaktadır: İtalya, Yunanistan ve Afrikadaki «Denizaşırı Ülkelere». Zaten dış tarifenin yüksek tesbit edilmiş olması da gösteriyor ki taze meyve ve sebze ihracatı İtalya için hayati bir önemi haizdir ve İtalya böyle önemli bir piyasayı kolay kolay feda edebilecek durumda değildir. Fakat, bütün bunlara rağmen E E C bölgesinin taze meyve talebinde büyük inkişaf beklediği nazarı itibara alınarak, Türkiyenin de bu genişleyen pazardan nasibini alabileceği söylenebilir.

(ii) Et ve Balık:

Et ve balık ihracatımızın istikbali bakımından da aynı şeyler söylenebilir. Çünkü, bunların bazı neveleri için dış tarifede nisbetler % 25'e kadar çıkmaktadır. Ayrıca bun-

ların talebinde de süratli bir gelişme beklenmektedir. Üstelik, üyeler arasında önemli sayılabilecek bir rakip memleket de yoktur. Fakat, bütün bunlara mukabil, bu sahada Türkiyenin istihsal şartlarını geliştirmesi ve ihracatını artırması da bir hayli güç olacağına benzemektedir.

(iii) T u r i z m :

Türkiyenin döviz kaynakları arasında hâlihazırda büyük bir yer işgal etmemekle beraber, yakın bir gelecekte büyük inkişaf kaydetmesi beklenen en önemli sahalardan biri de, bilindiği gibi, t u r i z m dir. Müşterek Pazara üye olmanın memleketimize bu bakımdan yeni bir imkân temin edip etmiyeceğini kestirmek cidden güçtür. Bu hususta bir dış tarifenin veya herhangi bir diskriminasyonun mevcut olması imkânsız olduğuna göre, bu husustaki tahminlerimizi buna istinad ettirmeye imkân yoktur.

Bir bakıma, Müşterek Pazara üye olmakla olmamak arasında t u r i z m i n inkişaf bakımından hiç bir fark olmayacağı söylenebilir. Fakat, bir bakıma da, belki Avrupa ile daha iyi entegre olmuş ve çeşitli tahditleri bertaraf etmiş bir Türkiye'ye daha fazla turist celbi mümkün olabilir. Hangi ihtimalin galip geleceği hususunda bir karara varabilmek için, şüphesiz, bu sahada çok daha derin araştırmaların yapılması şarttır.

Başlıca ihraç maddelerimizin Müşterek Pazar içindeki gelişme imkânları üzerinde yaptığımız şu kısa tahlil de bize göstermektedir ki, üye olmak için sarfedeceğimiz gayretler ve yapacağımız çeşitli fedakârlıklar karşılığında elde edeceğimiz yeni ihraç imkânları ancak t ü t ü n ve k u r u m e y v e l e r gibi geleneksel ihraç mallarımız ile taze meyve, et ve balık gibi istikbal vadeden yeni bir kaç ihraç maddemiz bakımından bahis konusu olabilecektir. Müşterek Pazarın esas itibarile sanayileşmiş memleket tarafından kurulmuş bir gümrük birliği olması dolayısıyla, mahdut bir kaç ihraç malımız dışında, bize bir himaye temin etmiyeceği ve üyelikten sağlayacağımız avantajlar pek de önemli olmayacağı söylenebilir.

IV. — N E T İ C E

İhracatımızın geliştirilmesi için milletlerarası anlaşmalar ve müesseseler kanalıyla neler yapılabileceği hususunda yaptığımız tahliller bize bazı önemli noktaları açıklamış bulunmaktadır.

Bir kere, Müşterek Pazar gibi gayet sağlam temellere dayanmış gibi gözüken bir gümrük birliğine üye olmak ve onun sağlayacağı diskriminatif tatbikattan faydalanarak ihracatımızı artırmak imkânlarımız dahi, çeşitli sebeplerden ötürü, çok mahdut kalmaya mahkûm olduğuna göre, bu derece sağlam olmıyan «serbest ticaret sahaları» na girerek, daha az bir diskriminasyon neticesinde elde edeceğimiz gelişme imkânları çok daha mahdut olacaktır.

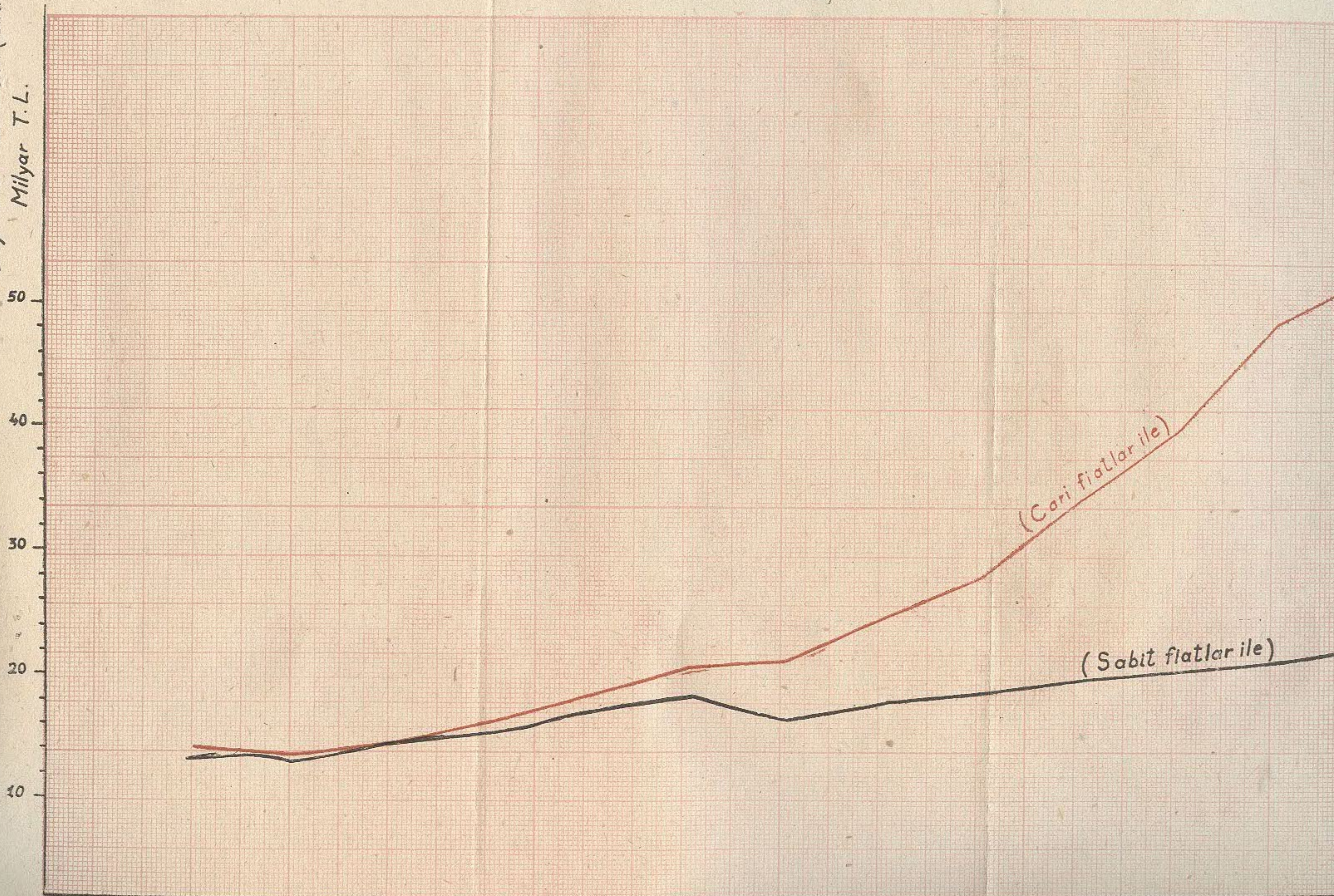
Saniyen, az veya çok diskriminasyon sağlayan böyle birleşmeler bize büyük menfaatler sağlamadıklarına göre, diskriminasyona hiç müsait olmıyan diğer milletlerarası tedbirler ve politikalar neticesinde elde edilecek münzam ihraç imkânları hiç de önemli olamıyacak. Zira, Müşterek Pazar içinde imtiyazlı bir rejime rağmen ihracatımızın kâfi derecede artamamasını icab ettiren manialar ve sebepler, diğer milletlerarası tedbir ve anlaşmalar için çok daha kuvvetli bir şekilde kendilerini hissettireceklerdir.

Nihayet, bir hususu tekrar teyid etmemiz icab etmektedir ki o da «ihracatı geliştirme faaliyeti, esas itibarile ekonominin kendi içinde hâlledilebilecek bir meseledir. Bilhassa Türkiye gibi dünya ticaretinde büyük tesiri olmayan ve monokültüre dayanmayan bir az gelişmiş memleketler için, ihraç mallarına pazar bulmak ortaya bir problem çıkarmaktan henüz uzak bulunmaktadır. Türkiye, bir çok ihraç mallarında istihsalini artırabildiği ve prodüktivitesini geliştirebildiği nisbette döviz gelirlerini artırabilecektir. Dahilde sağlanacak bu inkişafın, ticaret hadlerini aleyhimize çevirmeden, sürümünü temin edebilmek maksadile, milletlerarası seviyede alınacak tedbirler şüphesiz yardımcı olabilecektir. Fakat meselenin esası çok istihsal etmek ve bunun için de plânlı yatırımlarda bulunmaktadır.

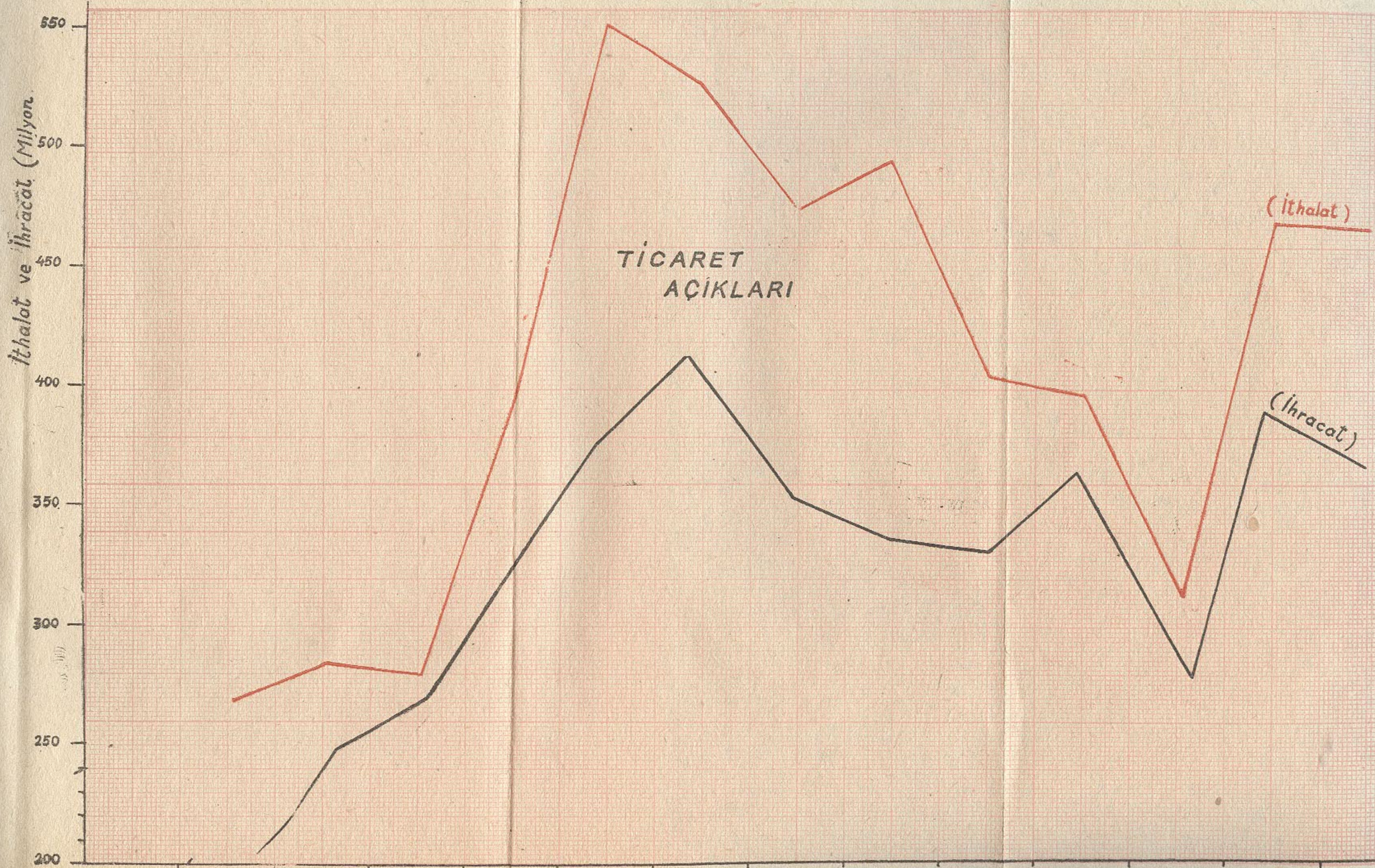
TÜRKİYE'DE GAYRİ SAFİ MİLLÎ HASILANIN 1948-1960 DEVRESİNDEKİ SEYRİ
[DİYAGRAM I A, a]

Gayri safi Milli hasıla (G.N.P)
Milyar T. L.

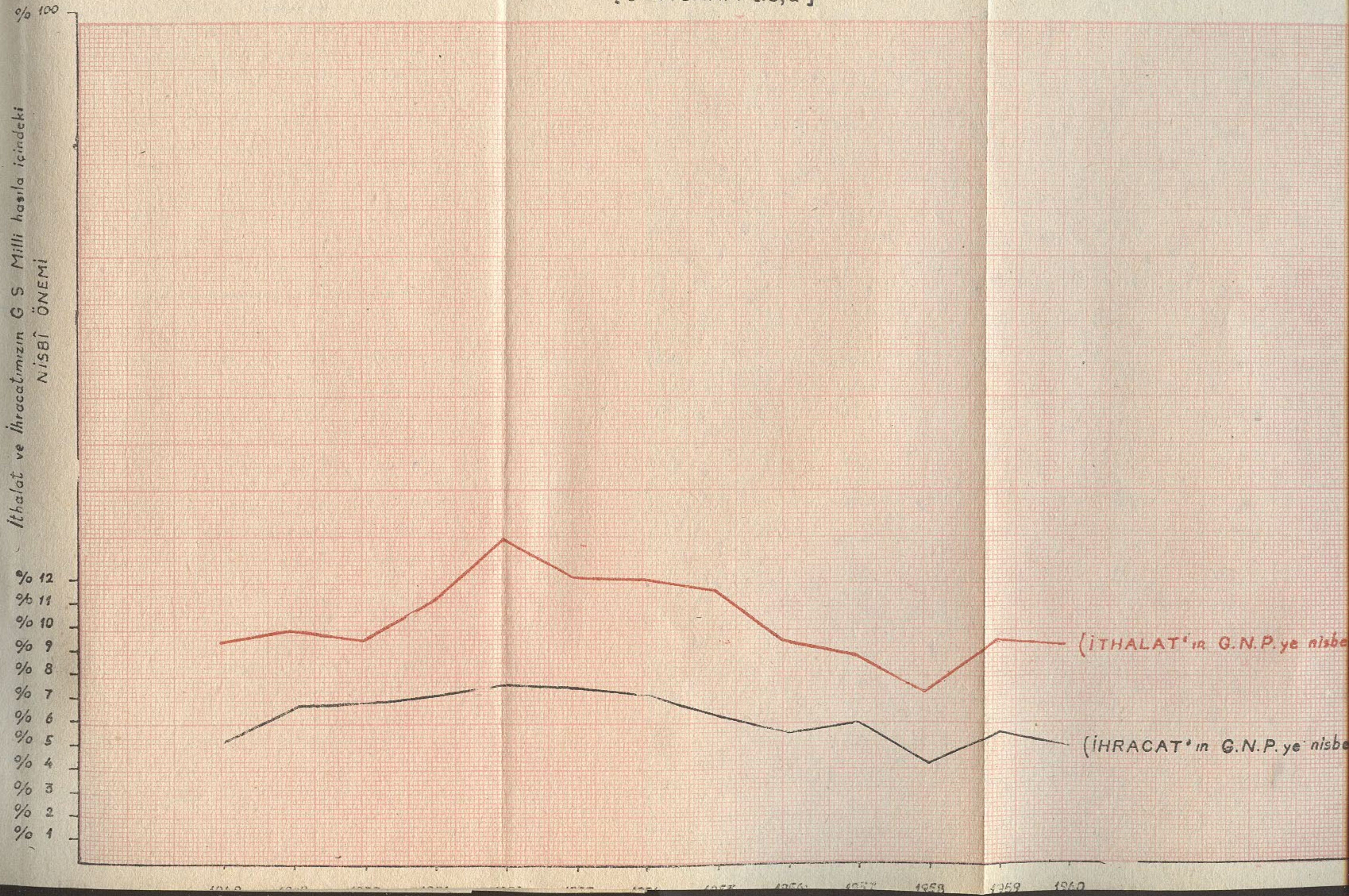

TÜRKİYENİN İTHALAT VE İHRACATININ 1948-1960 DÖVRESİNDEKİ SEYRİ
[DİYAGRAM IA,b]

İTHALAT VE İHRACATIMIZIN G S MILLÎ HASILAMIZ İÇİNDEKİ NİSBÎ ÖNEMİ VE DEĞİŞMELERİ
[DIYAGRAM I.B,a]

(T A B L O : I - A)

**TÜRKİYE'DE 1950 - 1960 YILLARI ARASINDA GAYRİ SAFİ MİLLİ
HASILA, İTHALÂT VE İHRACAT MİKTARINDA KAYDEDİLEN
MUTLAK VE NİSBİ DEĞİŞMELER**

YILLAR		1948	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960
Gayri Safi Millî Hasıla (Piy.Fiy.) (G. N. P.)	1. Sabit Fiat	10.067.0	10.400.0	11.988.3	13.023.4	14.466.7	13.145.4	14.050.7	15.112.8	16.067.3	16.887.7	17.547.2	18.251.1
	2. Carî Fiat	10.076.0	10.384.3	12.270.8	14.320.5	16.821.0	17.114.8	21.059.5	24.334.0	30.528.7	36.108.0	44.703.1	48.345.7
	3. Endeks	S.F. 100	103.3	119.1	129.4	143.7	130.6	140.6	150.1	159.6	167.7	174.3	181.3
		C.F. 100	103.2	121.9	142.3	167.1	170.0	209.2	241.7	303.3	358.7	444.1	480.2
Sabit Fiat Zincirleme İndeks	100	103.3	115.3	108.6	111.1	90.9	107.6	106.8	106.3	105.1	103.9	104.0	
1.000													
İTHALÂT (Imports) C.I.F.	1. U. S. Doları olarak	275.053	285.664	402.085	555.919	532.533	478.358	497.637	407.340	397.125	315.098	469.982	468.186
	2. Sabit Fiat	770.148.5	799.859	1.125.840	1.556.575	1.491.093	1.339.404	1.393.384	1.140.553	1.111.951	882.275	1.315.950	1.310.920
	3. Endeks	S.F. 100	103.9	146.2	202.1	193.6	173.9	180.9	148.1	144.4	114.6	170.9	170.2
	Zincirleme İndeks	100	103.9	140.7	138.2	95.8	89.8	104.0	81.9	97.5	79.4	149.1	99.6
1.000													
İHRACAT (Exports) F.O.B.	1. U. S. Doları olarak	196.799	263.424	314.082	362.913	396.061	334.923	313.346	304.990	345.217	247.270	353.798	320.730
	2. Sabit Fiat	551.038.5	737.587	879.429	1.016.158	1.108.971	937.787	877.370	853.972	966.608	692.358	990.636	898.044
	3. Endeks	S.F. 100	133.8	159.6	184.4	201.3	170.2	159.2	155.0	175.4	125.6	179.8	163.0
	Zincirleme İndeks	100	133.8	119.3	115.5	109.2	84.5	93.5	97.4	113.2	71.6	143.2	90.7

(x) Gayri Safi Millî Hasıla rakamları İstatistik Umum Müdürlüğü Yayınlarından (Yayın No: 409) alınmıştır. Yalnız 1958, 1959 ve 1960 yılına ait olanlarda DPT tarafından yapılan düzeltmeler uygulanmıştır.

(TABLO : I — B)

TÜRKİYEDE İTHALÂT ve İHRACATIN G. S. MİLLÎ HASILAYA
ORANI ve BU ORANDAKİ DEĞİŞMELER

— I —	— II —	— III —	— IV —	— V —
SENELER	G. N. P. (Sabit fiyatlarla)	İHRACATIN G.N.P.'ye nisbeti %	İTHALÂTIN G.N.P.'ye nisbeti %	FARK ±
1948	10.067.0	% 7.65	% 5.47	— 2.18
1950	10.400.0	% 7.69	% 7.09	— 0.60
1951	11.988.3	% 9.39	% 7.34	— 2.05
1952	13.023.4	% 11.95	% 7.80	— 4.15
1953	14.466.7	% 10.31	% 7.67	— 2.64
1954	13.145.4	% 10.19	% 7.13	— 3.06
1955	15.112.8	% 9.85	% 6.20	— 3.65
1956	15.112.8	% 7.55	% 5.65	— 1.90
1957	16.067.3	% 6.92	% 6.02	— 0.90
1958	16.887.2	% 5.22	% 4.10	— 1.12
1959	17.547.2	% 7.50	% 5.64	— 1.86
1960	18.251.1	% 7.18	% 4.92	— 2.26

(TABLO : IV)

TÜRKİYENİN 1957 - 60 İHRACAT ORTALAMSI VE

Başlıca İhraç Mallarımızın MÜŞTEREK Pazar Karşısındaki Duru mu

	Malın Cinsi	Mecmû ihracatımız (1.000 \$)	Müşterek Pazar saha- sına ihracatımız		İhraç mallarımıza hâlen tatbik edilen ferdî gümrük tarifeleri				Müşterek Paza- rın dış gümrük tarifesi %
			(1.000 \$)	Nisbî önemi	Almanya %	Benelux %	Fransa %	İtalya %	
	(1) Tütün (Yaprak T.)	90.620	13.306	% 15	DM. 180 390/100 kg.	FL. 31,39 43,94/100 kg.	0	0	% 30 Min.Sp. 29\$/100 Kg. Mx.Sp.42\$/100 Kg.
0	(2) Pamuk	39.726	28.600	% 72	0	0	0	6.8	
0	(3) Tiftik, K. kılı vs.	13.610	2.690	% 20	0	10	0	0	0
10	(4) Kuru incir	4.000	1.700	% 42	0,5 - 5	12	5—15	15	0
9	(5) Kuru üzüm	18.018	7.416	% 41	0,1	8	5	18	10
4	(6) Fındık (İç)	37.753	17.300	% 46	10	0	5	5	9
	(7) Antep Fıstığı								4
0	(8) Krom cevheri	15.028	4.531	% 30	0	0	0	0	0
0	(9) Bakır (Ham B.)	7.941	3.670	% 46	0,5	0	0,2	3,1/2	0
CECA	(10) Demir cevheri	3.140	2.550	% 80	0	0	0	0	CECA
	(11) Borasit	2.000	700	% 35	0	0	0	40	0
P=15,20 M=20	(12) a. Taze Portakal ve Mandalin	790	320,5	% 40	P=10	P=0—20	P=20— 35	P=5	P=15,20 M=20 8
8 (0.25;12-18;0-25)	b. Limon (13) Balık (Taze ve don.)	600 2.484	240 755	% 40 % 30	0 10 - 20	13 30—20	15 33—35 Min.Sb.	5 0—30	25 (0—25; 12—18; 0—25)
	Toplam	235.710	83.778,5	% 35,5					

(TABLO : V — A)

Müşterek Pazar İthalâtında Türkiye'nin Nisbî Önemi

121 YAPRAK TÛTÛN (TOBACCO)

Yıllar Bölgeler	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1952-59 Ortalama	Ortala. Nisbeti
CEE (Altılar) Yekûn ithalât	140.321	157.113	198.711	186.879	199.824	213.183	215.520	204.880	189.610	100
Türkiye'den İthalât	10.795	13.139	17.361	22.004	19.283	21.314	16.415	11.833	16.518	
Nisbet %	7,7	8,4	8,7	11,8	9,6	10,0	7,6	5,8	8,7	
Yunanistan	17.763	16.192	27.525	30.760	34.368	37.017	35.231	32.744	28.950	15,3
CEE içinden	1.893	3.593	3.032	4.089	5.464	4.385	6.140	10.878	4.934	2,6
USA dan	53.943	61.270	71.251	68.466	64.161	69.848	73.386	68.399	66.340	35,0
Bulgaristan	—	—	—	3.217	1.520	1.587	1.120	1.100	1.068	0,6
Yugoslavya	3.872	2.720	4.049	4.546	8.988	3.204	5.872	3.777	4.628	2,4
Lâtin Amerika	12.872	13.000	16.595	17.658	10.739	19.091	18.814	16.682	15.681	8,3
Cezayir, Tunus	4.165	6.372	9.467	6.569	6.345	2.412	4.824	2.925	5.385	2,8
Monaco										
Rodezya	2.033	2.877	3.044	2.683	3.501	4.896	6.686	10.759	4.560	2,4
Hindistan	991	1.309	979	1.052	1.114	1.083	1.195	1.748	1.184	0,6
Endonezya	16.228	19.865	26.210	20.057	22.982	23.807	22.539	21.406	21.637	11,4

(TABLO : V — B)

Pamuk (Cotton) *

(Kıymet Olarak : 1000 \$)

Yıllar Bölgeler	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1952-59 Ortalama	Ortala. Nisbeti
CEE (Altılar) Yekûn ithalâtı	912.621	729.099	837.547	750.007	755.943	825.183	659.297	549.158	752.368	100
Türkiye ithal.	54.422	50.422	26.600	31.789	22.956	32.179	15.545	39.121	34.119	
Nisbet	5.9	6.9	3.2	4.2	3.0	3.9	2.3	7.1	4.3	
Yunanistan	4.994	1.747	5.330	15.547	25.155	8.542	9.271	16.579	10.896	1.4
CEE içinden	5.032	4.619	7.257	15.161	14.975	6.042	11.092	16.047	10.028	1.3
U.S.A.'dan	11.127	249.066	298.860	204.788	202.403	399.174	264.329	106.913	267.082	35.5
Sûdan	1.564	17.383	15.281	24.949	27.586	19.694	20.596	41.224	22.285	3.0
Afrika	93.015	86.634	68.893	63.577	80.444	101.598	92.621	87.250	84.254	11.2
Lâtin Amerika	11.451	110.181	186.266	165.66	194.172	106.157	132.663	147.491	144.193	19.2
Mısır	126.908	111.582	109.412	87.139	77.603	56.447	33.983	36.067	79.892	10.6

**MŞÜTEREK PAZAR MEMLEKETLERİNİN İTHALÂTINDA TRÜKIYE'NİN NİSBI ÖNEMİ VE
BAŞLICA RAKİPLERİ
TAZE MEYVE ve KABUKLU MEYVELER
(Fruits and Nuts Fresh)**

S.I.T.C. Yıllar	C.I.F. Values : 1000 \$								952 - 59 Ortalama	Ortala. Nisbeti
	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959		
051 E.E.C. (Altılar)										
Yekûn ithalâtı :	324.397	361.812	409.408	462.645	536.074	629.456	659.172	635.297	502.283	100
Türkiyeden ithalât :	10.457	11.214	12.699	22.647	18.694	16.324	19.149	22.613	16.725	% 3.33
Nisbeti % :	3.2	3.1	3.1	4.9	3.5	2.6	2.9	3.5	3.33	
Yunanistan'dan :	1.245	1.051	1.723	1.352	2.338	7.740	5.082	5.877	3.301	% 0.66
E.E.C. içinden :	78.847	86.727	95.167	117.802	138.448	159.367	153.640	188.992	127.374	%25.36
U.S.A.'dan :	11.723	16.307	18.022	19.050	38.526	32.601	23.451	15.189	21.859	% 4.35
İspanya'dan :	68.430	88.542	82.227	88.366	60.514	72.595	118.087	101.650	85.051	%16.93
Güney Afrika'dan :	1.916	2.601	7.362	7.242	6.758	11.763	11.123	11.204	7.469	% 1.49
Lâtin Amerika'dan :	10.171	12.899	26.475	32.590	38.899	44.953	56.438	51.223	34.206	% 6.81
Cezayir, Tunus, Monacco :	52.003	49.126	56.696	65.742	84.253	114.158	100.049	83.431	75.682	%15.07
İtalyan Somalisi :	8.986	7.495	8.084	10.108	8.962	6.388	11.442	10.189	8.957	% 1.78
İsrail :	1.845	2.524	6.847	6.040	10.534	13.591	14.279	13.848	8.688	% 1.73
Gine :	13.440	14.099	17.644	18.059	21.905	21.686	22.567	5.415	16.852	% 3.35
Kameron :	7.469	9.836	10.552	10.209	12.041	15.462	12.715	8.265	10.819	% 2.15

Kaynak: : «Commodity Trade Statistics», U.N. Pub.

(Tablo: V-C)

052 KURU MEYVALAR (DRIED FRUIT)
(KIYMET OLARAK 1 0000 \$.)

Y ı l l a r									1952 - 54	Ortala.
BÖLGELER	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	Ortalama	Nisbeti
CEE (Altılar) :	46.938	41.759	46.974	48.853	50.569	64.568	56.162	50.634	50.807	100
Yekûn ithalâtı :										
Türkiye'den ithalât :	8.001	4.495	6.459	5.184	7.295	5.940	7.823	12.004	7.150	
Nisbeti % :	17.0	10.8	13.7	10.6	14.4	9.2	13.9	23.7	14.1	
Yunanistan'dan :	8.270	10.271	10.560	12.738	11.943	13.845	12.467	12.208	11.538	22,7
CEE içinden :	2.929	3.796	4.656	5.323	526	638	778	1.005	2.456	4,8
U.S.A.'dan :	7.941	5.608	4.583	5.665	9.360	9.820	9.522	6.713	7.401	14,6
İspanya'dan :	5.416	3.835	3.770	2.467	691	6.022	681	528	2.926	5,7
İrandan :	4.470	5.033	5.377	5.799	8.353	9.866	9.062	7.504	6.933	13,6
Yugosllavya'dan :	685	313	1.319	2.451	1.952	1.253	1.882	1.902	1.470	2,9

(Tablo: V - E)

272 MADEN CEVHERİ (CRUDE MINERAL NİS.)
(KIYMET OLARAK 1 000 \$.)

Y ı l l a r	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	952 - 59 Ortalama	Ortala. Nisbeti
BÖLGELER										
C.E.E. (Altılar)										
Yekûn ithalât :	167.304	150.468	182.379	219.326	258.893	263.801	238.326	241.281	215.222	100
Türkiye'den ithalât :	186	33	476	389	394	1.782	1.528	2.085	958	
Nisbeti % :	0.1	0.02	0.3	0.2	0.1	0.7	0.6	0.9	0.4	
Yunanistan'dan :	3.318	3.700	4.279	4.076	3.353	2.635	2.331	2.058	3.219	1,5
CEE'den :	43.065	40.214	44.280	61.930	70.147	66.127	63.960	65.816	56.942	26,4
Kanada ve U.S.A. :	25.781	22.627	32.492	39.261	43.628	49.943	37.869	40.218	36.477	16,9
Lâtin Amerika :	741	1.235	3.050	4.853	6.340	8.778	7.559	5.164	4.715	2,2
Afrika :	10.965	9.989	10.612	12.399	17.018	23.007	22.590	23.005	16.198	7,5
Kıbrıs :	11.911	11.263	12.420	13.652	15.987	17.639	13.009	14.521	13.800	6,4
Hindistan :	4.668	3.400	4.364	4.771	5.106	6.193	5.183	4.707	4.799	2,2

(Tablo: V-F)

682 BAKIR MATI, HAM BAKIR (COPPER)
(KIYMET OLARAK 1 000 \$.)

Y ı l l a r									1952 - 59	Ortalama
BÖLGELER	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	Ortalama	Nisbeti
CEE (altılar)	441.882	356.474	468.753	660.752	750.381	572.490	529.224	620.210	550.029	100
Yekûnithalât :									7.725	
Türkiye'den ithalât :	13.092	5.920	8.119	8.645	9.471	5.817	4.339	6.396		
Nisbeti % :	29.6	1.7	1.7	1.3	1.3	1.0	0.8	1.0	1.4	
Yunanistan'dan :	52	—	—	—	83	—	—	—	135	0,002
CEE'den :	80.781	83.734	99.203	124.650	149.998	98.334	85.469	109.437	103.951	18,9
U.S.A.'dan :	64.085	30.809	67.935	108.883	109.716	95.472	93.721	73.841	80.508	14,6
Belçika Kongosu :	134.958	129.381	139.142	180.766	201.241	135.865	118.836	146.359	148.318	27,0
Güney Afrika :	10.006	15.421	23.110	22.521	28.071	17.783	12.124	11.842	17.610	3,2
Lâtin Amerika :	50.567	21.697	39.423	99.864	106.107	93.122	85.854	124.526	77.645	14,1
Rodezya :	22.472	17.469	23.738	39.946	45.260	52.937	46.230	69.796	39.731	7,2
Japonya :	25.180	35	778	2.308	455	21	—	17	3.559	0,6

(Tablo: 5 - G)

283 KROM (CHRONIUM)
(KIYMET OLARAK 1 000 \$.)

Y ı l l a r										1952 - 59	Ortala.
BÖLGELER		1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	Ortalama	Nisbeti
CEE (Altılar) :		368.574	253.327	257.513	307.173	385.874	398.617	289.271	286.162	318.314	100
Yekûn ithalâtı :											
Türkiye'den ithalât :		5.477	5.822	5.364	5.546	7.780	7.719	6.183	6.664	6.319	
		1.5	2.3	2.1	1.8	2.0	1.9	2.1	2.3	2.0	
Yunanistan :		5.156	3.695	3.932	5.313	8.630	7.729	6.285	7.315	6.007	1.9
CEE içinden :		18.142	14.163	13.943	18.197	21.431	17.739	15.746	15.543	16.863	5,3
U.S.A. ve Kanada :		17.192	10.009	13.172	17.977	19.611	20.569	19.770	18.610	17.114	5.4
Afrika :		99.674	83.563	92.367	105.071	126.553	142.923	113.948	106.979	108.885	34,2
Kıbrıs :		13.246	6.739	9.971	11.030	14.083	11.230	6.425	8.690	10.177	3,2
Lâtin Amerika :		41.876	10.234	11.500	20.375	21.675	22.023	15.234	22.018	20.617	6.5
Hindistan :		11.450	13.805	7.891	13.660	18.652	37.762	14.872	8.415	15.813	5,0

(TABLO: II)

MÜŞTEREK PAZAR MEMLEKETLERİNİN
İthalât Hacmindeki Değişmeler ve TÜRKİYE, Yunanistan ve
Birbirlerinden Yaptıkları İthalâtın NİSBİ Önemi
(Ünite: 1.000 \$) (C. İ. F. Kıymetler olarak)

İthalâtın yıllar kaynakları	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Altıların Yekûn ithalâtı	15.147.137	16.561.447	19.238.564	22.322.698	24.774.301	22.873.843 7	22.271.267
İthalâttaki yıllık artış nisbeti		% 9.3	% 16.2	% 16.0	% 11.0	% 7.7	% 6.1
Türkiye'den yapılan ithalâtın miktarı	161.749	120.068	135.903	129.279	118.028	94.225	153.069
Nisbî önemi	% 1.1	% 0.7	% 0.7	% 0.6	% 0.5	% 0.4	% 0.6
Yunanistan'dan yapılan ithalât Mik.	62.505	82.861	108.641	102.384	106.012	107.739	88.324
Nisbî önemi	% 0.4	% 0.5	% 0.6	% 0.5	% 0.4	% 0.5	% 0.4
E.E.C. Bölgesinden ithalâtın miktarı	3.968.029	4.533.886	5.552.830	6.324.496	7.033.651	6.782.699	8.081.345
Nisbî önemi	% 26.2	% 27.4	% 28.9	% 28.3	% 28.4	% 29.7	% 33.3
Diğer bölgelerden	10.954.854	11.824.632	13.441.190	15.766.539	17.516.610	15.889.180	15.948.529
	% 63.3	% 71.4	% 69.9	% 70.6	% 70.7	% 69.4	% 65.7

KAYNAK: «Statistical Papers», U.N. Pub. Series «Trade by Commodities» Serie D Vol: II.

(TABLO : III)

1950 - 1960 Yıllarında

İhracatımızın Sahalâr. İtibariyle Dağılışı

(Ünite : 1.000 \$.)

M U T L A K R A K A M L A R					Y Ü Z D E N İ S B E T L E R İ			
Senenler	Müşterek Pazar	Diğer serbest saha	Anlaşmalı memleketler	Yıllık ihraç yekûnu	Müşterek Pazar	Diğer serbest saha	Anlaşmalı memleketler	Yekûn
1950	91.501	141.677	30.246	263.424	34,7	53,8	11,5	100
1951	126.620	147.438	40.024	314.082	40,3	47,0	12,7	100
1952	171.878	142.040	48.995	362.913	47,3	39,2	13,5	100
1953	142.000	175.100	78.961	396.061	35,8	44,3	19,9	100
1954	96.840	129.959	108.124	334.923	28,9	38,8	32,3	100
1955	106.786	106.175	100.385	313.346	34,1	33,9	32,0	100
1956	103.618	120.225	81.147	304.990	34,0	39,4	26,6	100
1957	108.014	155.948	81.225	345.217	31,3	45,2	23,5	100
1958	85.838	90.938	70.494	247.270	34,7	36,8	28,5	100
1959	139.855	150.994	62.949	353.798	39,5	42,7	17,8	100
1960	107.457	155.371	58.017	320.730	33,5	48,4	18,1	100
Ortalamalar	—	—	—	—	% 35,8	% 42,7	% 21,5	% 100

(KAYNAK : İst. Um. Md. Dış Tic. İstatistikleri.)